

عرفان کسرائی

پژوهشگر مطالعات علم
دانشگاه کاسل

جایزه میلیون یورویی برای مدعیان انجام اعمال فراطبیعی

آن را که حساب پاک است از محاسبه چه پاک است؟

بندرت می‌توان غیبگو یا فالگیری را یافت که بپذیرد ادعایش را در معرض آزمون علمی قرار دهد. بیشتر آنها، مراسم فریبکارانه خود را فارغ از اینکه فال قهوه‌باشد یا مراسم انرژی در مانی یا معلق شدن روی هوا- در شرایط از قبل مهیا شده و با ابزارها و روش‌هایی که خودشان قبلاً آماده کرده‌اند، انجام می‌دهند. مثلاً کسی که مدعی است با انرژی ساطع شده از چشمانش و بدون تماس دست می‌تواند قاشقی را خم کند، از قاشق‌هایی از پیش آماده بهره می‌گیرد و هرگز حاضر نخواهد شد ابزار نمایش خود را تغییر دهد. به قول خواجه حافظ شیراز: «خوش بود گر محک تجربه آید به میان / تا سیه روی شود هر که در او غش باشد». در همین رابطه، تعدادی از موسسات پژوهشی چالشی تعیین کرده‌اند و طی فراخوانی، از مدعیان انجام اعمال فراطبیعی خواسته‌اند تا برای اثبات قوای فراطبیعی خود، در یک آزمون علمی کنترل شده شرکت کنند.

موسسه «پژوهش‌های علمی پرونده‌های پارانرمال» (با به اختصار، GWUP) یکی از موسساتی است که همه ساله از مدعیان انجام اعمال خارق العاده می‌خواهد ادعای خود را در شرایط کنترل شده آزمایشگاهی انجام دهند. من با بسیاری از اعضا و فعالان این موسسه در آلمان و اتریش (که بیشتر فیزیکدان و زیست‌شناس هستند) در ارتباطم. در این یادداشت، گزارش این موسسه از یک نمونه آزمون از مدعیان قوای فراطبیعی را- که در سال ۲۰۰۸ منتشر شده- بررسی می‌کنیم. به استثنای جایزه سالانه ۱۰ هزار یورویی GWUP، موسسه بلژیکی Skepp هم در سال ۲۰۱۳ مبلغ یک میلیون یورو به‌عنوان جایزه برای کسی تعیین کرد که بتواند توانایی فراطبیعی خود را اثبات کند. دکتر «فلوریان فرایشتتر» اختر فیزیکدان

و روزنامه‌نگار علمی موسسه پژوهش‌های علمی پرونده‌های پارانرمال می‌گوید: «سواً مبلغ خیره‌کننده این جایزه، نکته مهم شهرت شخص برخوردار از قوای فراطبیعی است که توانایی‌اش را در یک آزمون کنترل شده علمی به اثبات رسانده. در این صورت، جامعه علمی مجبور می‌شود یک سرفصل جدید در علوم باز کند؛ این کشف جدید را به رسمیت بشناسد و بپذیرد قواعدی غیر از قواعد فیزیک معمول بر جهان حاکم است.» در گزارش سال ۲۰۰۸ موسسه

شهاب شعری مقدم

روزنامه‌نگار و
کارشناس فیزیک

اولین رویارویی با پلوتو

فتح «افق‌های نو» در

مرزهای منظومه شمسی

تاریخ اخترشناسی، روزهایی به یادماندنی فراوانی در دل خود جای داده است. روزهایی که در آنها، افق‌های نوینی از شگفتی‌های جهان به روی بشر گشوده شدند. روزی که گالیله با تلسکوپ کوچک دست‌ساز خود برای نخستین بار به ماه نظر افکند، روزی که «هویگنس» برای اولین بار حلقه‌های شگفت‌انگیز زحل را مشاهده کرد، روزی که «ویلیام هرشل» برای نخستین بار در تاریخ چند هزار ساله اخترشناسی، یک سیاره جدید یعنی اورانوس را کشف کرد، روزی که «هنریتا لیویت» با مطالعه روی ستاره‌های متغیر قیفاووسی، روش بدیعی برای اندازه‌گیری فواصل نجومی کشف کرد، روزی که «هارلو شاپلی» با اندازه‌گیری‌های رصدی خود به ابعاد عظیم و باورنکردنی کهکشان بی‌بروزی که «الدین هابل» بر اساس داده‌های رصدی خود، از انبساط جهان پرده برداشت، نمونه‌هایی از این روزهای فراموش‌نشده هستند.

هر چند ماجرای اکتشافات شگفت‌انگیز این روزهای به یادماندنی را باید در کتاب‌های تاریخ اخترشناسی جست‌وجو کرد اما خوشبختانه یکی از صفحات این کتاب، هم‌اکنون در پیش چشم مادر حال ورق خوردن است و ما شانس آن را داریم که مستقیماً شاهد یک رویداد مهم علمی در تاریخ اخترشناسی باشیم. روز چهاردهم ژوئیه (۲۳ تیر)، ساعت یازده و پنجاه دقیقه به وقت جهانی، کاوشگر «افق‌های نو» (New Horizons) پس از سفری تقریباً ۱۰ ساله از مجاورت پلوتو در مرزهای منظومه شمسی عبور می‌کند و اگر همه چیز به خوبی پیش برود، داده‌ها و تصاویر بی‌نظیری را از این سیاره کزوتوله (که آخرین عضو اصلی منظومه خورشیدی ما محسوب می‌شود) به زمین مخابره خواهد کرد. به این ترتیب، در طول تاریخ اخترشناسی ما نخستین کسانی خواهیم بود که امکان مشاهده تصاویر نمای

GWUP آمده: «همه ساله خبرهایی از افرادی منتشر می‌شود که مدعی بهره‌مندی از قوای فراطبیعی هستند. آنها ادعا می‌کنند می‌توانند بدون تماس با اشیا، روی آنها اثر بگذارند یا چیزهایی را بدانند که دانش‌شان اساساً از راه طبیعی ممکن نیست. گزارش‌هایی که از این دسته افراد منتشر شده، ما را کنجکاو کرده تا بدانیم چه چیزی پشت این توانایی‌های ظاهراً فراطبیعی پنهان است. خودفریبی ناآگاهانه؟ دروغ عمدی؟ یا قانونی ناشناخته از طبیعت که تا به حال از دید ما مخفی مانده بوده و کشف آن، جهان بینی ما را دگرگون کرده و تحولی انقلابی در زندگی مان به وجود خواهد آورد؟»

GWUP همواره افرادی را دعوت می‌کند تا قوای فراطبیعی خود را در شرایط آزمایشگاهی در معرض آزمون بگذارند. در یک نمونه از این آزمون‌ها، که در دانشگاه Würzburg انجام شد و سرپرستی آن را دکتر زیست‌شناس «راینرولف» (Rainer Wolf) بر عهده داشت، افرادی که برای شرکت در آزمایش ثبت‌نام کرده بودند در موعد مقرر حاضر شدند. نخستین فرد «والتر. ک» نام داشت. او ادعا می‌کرد می‌تواند وجود یا عدم وجود پوشش روی صدف اتاق مجاور را با کمک یک فلز ساده تشخیص دهد. نتیجه ساده بود؛ درستی حدس‌های او هرگز از حد حدس‌های معمولی فراتر نرفت. به عبارت دیگر، اگر او برای حدس خود ششیر یا خط هم می‌انداخت، باز نتیجه همین بود. نفر دوم «جاکک. اس» بود که ادعا می‌کرد می‌تواند با استفاده از یک پاندول، موقعیت دقیق یک شی پنهان شده را بفهمد. همچنین می‌تواند بدون دست زدن به یک سیم، مثلاً از فاصله پنج سانتیمتری تشخیص دهد در آن سیم جریان الکتریسیته هست یا نه.

در آزمون اول، ۱۰ قوطی برعکس و در آزمون دوم، ۱۰ سیم برق تعبیه شد که جاکک. اس باید تشخیص می‌داد توپ زیر کدام قوطی پنهان شده و کدام یک از سیم‌ها حامل جریان الکتریکی هستند. او سیزده بار تلاش کرد تا جای توپ زیر قوطی و سیم حامل جریان را حدس بزند. برای اینکه توانایی او، خارق العاده و به شکلی معنادار، فراطبیعی ارزیابی شود دست کم باید حدس‌های او در هفت مورد درست از آب در می‌آیند، اما نتیجه خیلی مفتضح‌تر از اینها بود! حدس‌های جاکک در مورد قوطی‌ها، تنها دو بار و در مورد سیم حامل جریان،

تنها یک بار درست بود. به بیان ساده‌تر، نتیجه او در قیاس با حدس کاملاً تصادفی «شیر یا خط» تفاوت چندانی نداشت. باین وجود، موسسه پژوهش‌های علمی پرونده‌های پارانرمال، هم‌چنان از تمامی افرادی که فکر می‌کنند از توانایی خارق العاده فراطبیعی برخوردارند، می‌توانند غیبگویی کنند، اشیا را بدون تماس حرکت دهند یا هر آنچه را با قوانین فیزیک در تضاد است، انجام دهند، دعوت می‌کند تا با اثبات ادعای خود، ضمن برنده شدن جایزه مالی، نام‌شان را در کتاب‌های فیزیک و شیمی و حتی تاریخ نسل‌های آینده به ثبت برسانند!

